

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Географічний факультет
Кафедра географії України та регіоналістики

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
МЕТОДИКА ГАЛУЗЕВИХ ЕКСПЕДИЦІЙНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ

Вид дисципліни (за компонентом ОП): вибіркова

Освітньо-професійні програми:

- 1) Географія
- 2) Регіональний розвиток і просторове планування

Спеціальність: 106 Географія

Галузь знань: 10 Природничі науки

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Назва факультету, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаними освітньо-професійними програмами: географічний

Мова навчання: українська

Розробник: доцент кафедри географії України та регіоналістики, д.геогр.н., доцент Костащук Іван Іванович

Профайл викладача:

[http://www.geoukr.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data\[1594\]\[caf_per_s_id\]=95&commands\[1594\]=item](http://www.geoukr.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data[1594][caf_per_s_id]=95&commands[1594]=item)

Контактний телефон: (0372) 58-48-47

E-mail: i.kostaschuk@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle: <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=3300>

Консультації:

Вид консультацій	День проведення	Час проведення
Очні консультації	вівторок	13.00-14.00
Онлайн-консультації	вівторок	14.00-15.00
Очні консультації (за попередньою домовленістю)	понеділок	До 13.00
	вівторок	15.00-16.00
	середа	До 13.00
	четвер	До 13.00
	п'ятниця	Не проводяться

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни):

Дисципліна знайомить студентів із історичним та сучасним станом і тенденціями розвитку методології географії, як науки, у світлі існуючих теоретико-методологічних концепцій, розкриває перспективи розвитку та вказує на прикладні сторони застосування отриманих знань. Викладання даного предмету має за мету вивчення особливостей застосування різних методів наукових фізико-географічних, суспільно-географічних та наскрізних досліджень регіонів.

Дисципліна є важливою в майбутній професійній діяльності, так як присвячена вивченню її важливого аспекту – вміння проводити оцінку регіонів з метою їх економічного зростання та функціонування, пошуку нових шляхів використання потенціалу (природного, демографічного, господарського, працересурсного тощо) для розвитку нових виробництв та надання нових послуг.

2. Мета навчальної дисципліни:

Сформувати у студентів систематизовані знання і розуміння: 1) методології географічних регіональних галузевих досліджень; 2) формування та значення ролі географічних досліджень у комплексному вивченні регіонів з метою їх сталого розвитку; 3) видів та особливостей застосування фізико-географічних, суспільно-географічних та наскрізних методів наукових досліджень; 4) історичних та сучасних тенденцій формування методологічної системи галузевих регіональних досліджень; 5) проблем сучасних експедиційних та стаціонарних досліджень та їх значення для науки і техніки.

3. Завдання курсу:

- ✓ розкрити студентам зміст курсу “Методика галузевих експедиційних регіональних досліджень” як окремої дисципліни;
- ✓ ознайомити студентів з фізико-географічними, суспільно-географічними та наскрізними методами галузевих регіональних досліджень та з методикою їх проведення;
- ✓ навчити студентів розуміти та розрізняти основні методи регіональних досліджень, а також давати оцінку їх ефективності;
- ✓ розвинути у студентів вміння давати оцінку потенціалу регіонів та його значення для їх функціонування та економічного розвитку;
- ✓ показати значення географічних досліджень як у наукових дослідженнях, так і в функціонуванні окремих регіонів в Україні та світі.

4. Пререквізити: дисципліна викладається в першому семестрі на першому курсі. Тому доцільне поєднання вивчення даної дисципліни із навчальною дисципліною «Основи землезнавства». Також пропедевтичними є знання із шкільного курсу географії.

5. Результати навчання:

знати:

- структуру предмету, історію розвитку теоретико-методологічних та наукових поглядів географічних досліджень регіонів;
- різні види та підходи до класифікації методів географічних галузевих регіональних досліджень, в т.ч. й експедиційних;
- еколого-географічні фактори формування існуючих природних комплексів регіонів України;
- способи і засоби географічних регіональних досліджень у різних країнах світу та Україні; розуміти важливість регіонального підходу до вивчення різних проблем та пошуку шляхів їх вирішення;
- зміст, фактори, види і принципи основних галузевих регіональних географічних досліджень;
- роль географічних досліджень у формуванні економічного потенціалу країн та регіонів України; проблеми сталого розвитку, поляризації, диспропорцій розвитку та депресивності регіонів та шляхи їх вирішення.

вміти:

- аналізувати, за допомогою інформаційних технологій, в тому числі геоінформаційних, та різних програмних середовищ основні географічні показники та формувати статистичні бази даних, опрацьовувати їх;
- характеризувати за картографічними та довідковими матеріалами геолого-геоморфологічні, клімато-гідрологічні особливості, фітоценози, умови ґрунтоутворення, населення, соціальну інфраструктуру та виробничий потенціал регіону дослідження;
- використовувати отримані знання в процесі прогнозу різних фізичних та суспільних процесів регіонального розвитку та розробки стратегій розвитку регіонів;
- застосовувати та набувати нові знання про географічні процеси, як такі, що є швидкоплинними, у майбутній професійній діяльності шляхом самонавчання, взаємодії із колегами та при непередбачуваних ситуаціях в пошуках шляхів розвитку регіонів та управління ними;
- проводити просторовий аналіз територій, здійснювати регіональну діагностику географічних процесів, оцінювати роль різних факторів у їх формуванні; оцінювати вплив глобалізації на процеси формування регіонів світу та України;
- дотримуватися аспектів академічної доброчесності під час вивчення дисципліни, аналізу основних методів дослідження та теорій, вчень, концептуальних положень;
- оволодіти методикою та набути практичні навички польового вивчення природних умов, населення та господарства регіонів дослідження;
- навчитись складати польовий опис природних та суспільних комплексів.

6. Опис навчальної дисципліни

6.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни: Методика галузевих експедиційних регіональних досліджень												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	Змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	I	1	4	120	2	30	30	-	-	60	-	залік
Заочна												

6.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Вступ до курсу. Методи фізико-географічних галузевих регіональних досліджень												
Тема 1. Вступ до курсу «Методика галузевих експедиційних регіональних досліджень». Історія розвитку методології науки в світі та Україні	14	4	4	-	-	6							
Тема 2. Поняття про методи наукових досліджень та їх класифікацію. Експедиційні дослідження	14	2	4	-	-	8							
Тема 3. Методи фізико-географічних регіональних досліджень	30	8	8	-	-	12							

Тема 4. Підсумкове заняття	6	2	-	-	-	4						
Разом за ЗМ1	64	16	16	-	-	26						
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. Методи суспільно-географічних та наскрізних регіональних досліджень											
Тема 5. Методи суспільно- географічних регіональних досліджень	18	4	4	-	-	8						
Тема 6. Методи наскрізних регіональних досліджень	16	4	4	-	-	8						
Тема 7. Сучасне картографічне моделювання регіонів	16	2	4	-	-	10						
Тема 8. Прикладні регіональні географічні дослідження та їх значення	8	2	2	-	-	4						
Тема 9. Підсумкове заняття	6	2	-	-	-	4						
Разом за ЗМ 2	62	14	14	-	-	34						
Усього годин	120	30	30	-	-	60						

6.2.1. Теми практичних занять

№	Назва теми
1	Історія експедиційних досліджень та їх значення для людства
2	Основні етапи проведення експедицій. Вимоги та підготовка до проведення експедиційних досліджень
3	Методи фізико-географічних досліджень рельєфу, клімату, водних ресурсів, ґрунтів та живих організмів
4	Методи суспільно-географічних досліджень населення, соціальної сфери та господарського комплексу
5	Методи наскрізних географічних регіональних досліджень та їх значення
6	Сучасне картографічне моделювання регіонів
7	Методика проведення прикладних регіональних досліджень

6.2.2. Тематика індивідуальних завдань

1. Традиційні методи географічних досліджень (порівняльно-описовий, картографічний, історичний).
2. Нові методи географічних досліджень: аерометоди, геофізичні, геохімічні.
3. Найновіші методи географічних досліджень (космічні, математичні, моделювання).
4. Зміст і завдання польових геологічних досліджень. Яка і як ведеться польова документація при геологічних дослідженнях.
5. Завдання польових геоморфологічних досліджень. Форми польових геоморфологічних досліджень.
6. Методи зйомки території, розкрийте їх суть.
7. Значення геоморфологічних досліджень для ландшафтознавства.
8. Мета і завдання мікрокліматичних спостережень. Програма мікрокліматичних спостережень.
9. Способи організації мікрокліматичних досліджень. Обладнання опорної станції і види мікрокліматичних спостережень.
10. Стаціонарна мікрокліматична зйомка. Підготовка до мікрокліматичних спостережень: зміст і форми робіт.
11. Накресліть програму, завдання і значення гідрологічних досліджень.
12. Загальну схему гідрологічних досліджень річки. Способи визначення швидкості течії річки.
13. Подайте зміст звіту про дослідження ґрунтових вод.
14. Завдання польових ґрунтових досліджень. Загальні (основні) і спеціальні методичні прийоми дослідження ґрунтів.
15. Метод зйомки ґрунтів по профілю. Зміст бланку ґрунтового опису.
16. Види ґрунтових розрізів. Їх значення для наукових і прикладних цілей.
17. Способи визначення проективного покриття рослин (зімкнутості крон): окомірно, сіточкою Раменського. Розкрийте їх зміст.
18. Ландшафт і його морфологічні одиниці, як об'єкти польового дослідження.
19. Польовий період комплексних фізико-географічних досліджень.
20. Прикладні ландшафтні дослідження: зміст і завдання.
21. Етапи прикладних ландшафтних досліджень (за А.Г.Ісаченко): інвентаризаційний, оціночний, прогнозний, рекомендаційний.
22. Становлення ГІС-картографування.
23. Місце соціальної географії в системі географічних наук.
24. ГІС як засіб формування, збереження та оновлення географічної інформації.
25. Генералізація на картах населення. Створення серій карт населення.
26. Кліматичні (метеорологічні) спостереження на території України
27. Дослідження гідрологічних об'єктів в Україні
28. Суспільно-географічна характеристика _____ територіальної громади

6.2.3. Самостійна робота

1. Методика вивчення документів як джерел географічної інформації.
2. Методи і методика геоморфологічних досліджень.
3. Методи вивчення геології рельєфу.
4. Характеристика методів ґрунтознавчої науки.
5. Методи гідрологічних досліджень.
6. Методи кліматологічних і метеорологічних досліджень.
7. Методи ландшафтних та геоекологічних досліджень.
8. Методика соціологічного опитування в географії. Методика анкетування.
9. Кількісні методи в географії, метод бального оцінювання.
10. Методика дослідження компонента територіально-виробничого комплексу.
11. Методика дослідження населеного пункту (міста). Методи суспільно-географічних досліджень.

7. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю. Формами поточного контролю є усна чи письмова (тестування, есе, реферат, творча робота, лабораторна робота) відповідь студента. Формою підсумкового контролю є залік.

Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль знань студента. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та інших видів занять, самостійної роботи і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі.

Засоби оцінювання. Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання є: контрольні модульні роботи з використанням стандартизованих тестів та вправ на логічне мислення; проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі та ін.); розрахункові, графічні, розрахунково-графічні роботи; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни. Загальна кількість балів, яку студент може отримати у процесі вивчення дисципліни протягом семестру, становить 100 балів, з яких 60 балів студент набирає при поточних видах контролю і 40 балів – у процесі підсумкового виду контролю (заліку).

Кількість балів за кожний навчальний елемент виводиться із суми поточних видів контролю. Кількість балів за змістовний модуль дорівнює сумі балів, отриманих за навчальні елементи даного модуля. Максимальна кількість балів складає: за 1 модуль – 30; 2 модуль – 30 балів.

Студент, який набрав протягом нормативного терміну вивчення дисципліни 60 балів та виконав навантаження за всіма кредитами, має можливість не складати іспит і отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку або складати іспит з метою підвищення свого рейтингу за даною навчальною дисципліною. Якщо студент набрав менше 30 балів, він не допускається до складання іспиту.

Підсумкова оцінка за навчальну дисципліну, з якої складається екзамен, виводиться із суми балів поточного контролю за модулями (до 60 балів) та модуля-контролю (екзамену чи заліку) – до 40 балів. Якщо студент за власною ініціативою чи бажанням, крім обов'язкових видів контролю (60 балів), виконує додаткові види роботи – ІНДЗ (фіксовані виступи, реферати, статті, участь в олімпіадах, наукових конференціях тощо), може отримати додатково 20 балів, які також підсумовуються до підсумкової оцінки.

Відповідно до вимог Болонської угоди проводиться місцева (національна) шкала визначення оцінок і шкала ECTS. Для їх порівняння використовується така таблиця:

<i>Рейтингова оцінка з дисципліни</i>	<i>Оцінювання в системі ECTS</i>	<i>Оцінка за національною шкалою</i>	<i>Залік за національною шкалою</i>
90-100	A	5 (відмінно)	Зараховано
80-89	B	4 (добре)	
70-79	C	4 (добре)	
60-69	D	3 (задовільно)	
50-59	E	3 (задовільно)	
35-49	FX	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання	Не зараховано
1-34	F	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним курсом	

Для здійснення контролю знань студентів викладач заповнює журнал, де вказуються оцінки за кожний навчальний елемент. Журнал зберігається у викладача. За модулями заповнюються відомості рубіжного контролю, які подаються і зберігаються на кафедрі.

Розподіл балів, які отримують студенти за кожен елемент

Поточне оцінювання (<i>аудиторна (лекційний матеріал і практичні роботи) та самостійна робота</i>)									Кількість балів (екзамен)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2					40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9		
6	6	18	-	10	8	7	5	-		

8. Рекомендована література

8.1. Базова (основна)

1. Багров Н. В. География в информационном мире: научное издание / Н. В. Багров. – К.: Либідь, 2005. – 181 с.
2. Берлянт А.М. Картографический метод исследования / А.М. Берлянт. – М.: МГУ, 1978. – 256 с.
3. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту: місце і простір : Монографія у 2-х т. / Михайло Дмитрович Гродзинський. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2005. – т.2. – 503 с
4. Жучкова В.К. Раковская Э.М. Методы комплексных физико-географических исследований – Учебное пособие для студентов ВУЗов. – М.: Академия, 2004. – 368 с.
5. Коновалова Н.І. Методика соціальних та економіко-географічних досліджень: Навч. посіб. / Н.І. Коновалова. – Чернівці: Рута, 1998. – 87 с.
6. Мезенцев К. В. Методи дослідження в суспільній географії: традиції і новації / К. В. Мезенцев // Економічна та соціальна географія. – 2013. – Вип. 1(66). – С. 31- 42.
7. Немець К. А., Немець Л. М. Теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу / Навчально-методичний посібник // К. А. Немець, Л. М. Немець. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – 172 с.
8. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії [підручник для студ. географ. спеціальностей вищих навч. закладів] / О. Г. Топчієв – Одеса: Астропринт, 2009. – 544 с.
9. Ханвел Дж. Методы географических исследований / Дж. Ханвел, М. Ньюсон // Физическая география. – М., 1977. – Вип. 2. – 392 с.
10. Шаблій О.І. Математичні методи в соціально-економічній географії / О.І. Шаблій. – Львів: Січ, 1994. – 304 с.

8.2. Допоміжна

1. Аріон. О.В., Удовиченко В.В. Літня польова ґрунтознавчо-біогеографічна практика: Навчально-методичний посібник. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2011. – 176 с.
2. Архангельский А.М. Методика полевых физико-географических исследований / А.М. Архангельский. – М.: Висш. шк., 1972.
3. Беручашвили Н.Л. Методы комплексных физико-географических исследований / Н.Л. Беручашвили, В.К. Жучкова. – М.: Изд-во МГУ, 1997. – 320 с.
4. Галік О.І. Метеорологічні прилади і методи спостережень. Практикум: навчальний посібник. Рівне: НУВГП – 2008, – 234с.
5. Геренчук К.І. Польові географічні дослідження / К.І. Геренчук, Е.М. Раковська, О.Г. Топчієв. – К.: Вища школа, 1975. – 246 с.
6. Гідролого-екологічний тлумачний словник / за ред. проф. А. В. Яцика. — К. : Урожай, 1995. — 155 с.
7. Гребінь В. В. Сучасний водний режим річок України (ландшафтно-гід- рологічний аналіз) / В. В. Гребінь. — К. : Ніка-Центр, 2010. — 316 с.

8. Гродзинський М.Д. Методи геоecологічних досліджень. Навчальний посібник. / М.Д. Гродзинський, П.Г. Шищенко. – К.: Видав. центр “Київський університет”, 1999. – 243 с.
9. Корнеєнко С. В. Методика гідрогeологічних досліджень. Основні методи і види гідрогeологічних досліджень : Навч. посібник / С. В. Корнеєнко. — К. : ВПЦ «Київський університет», 2001. — 69 с.
10. Макунина Г. С. Методы полевых физико-географических исследований. Структура и динамика ландшафта: Учеб.-метод. пособие . – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1987. – 115 с.
11. Методичні вказівки до навчальної польової практики з ґрунтознавства та географії ґрунтів / О.В. Аріон. - К.: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2002. – 35 с.
12. Методичні матеріали до виконання практичних робіт з курсу “Методи географічних досліджень” / М.Р. Салюк, – Ужгород : Видав. ДВНЗ “УжНУ”, 2020.–38 с.;
13. Позняк С.П., Красєха Є.Н., Кіт М.Г. Картографування ґрунтового покриву / С.П. Позняк, Є.Н. Красєха, М.Г. Кіт. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 500 с.
14. Полевые практики по географическим дисциплинам / [Исаченков В. А., Лисенко В. К., Гальцова М. З. и др. ; под ред. В. А. Исаченкова]. – М. : Просвещение, 1990. – 224 с.
15. Тессман Н. Ф. Учебно-полевая практика по основам общего землеведения : Учебно-методическое пособие / Н. Ф. Тессман. — М. : Просвеще- ние, 1988. — 168 с.

9. Інформаційні ресурси

1. Підручники для вивчення навчальної дисципліни:

<https://geomap.com.ua/uk-g6/741.html>

<http://resource.history.org.ua/>

<http://odessaedu.net/uk>

<http://esu.com.ua/search>

<http://ua.textreferat.com/referat-4528-1.html>

<http://geoswit.ucoz.ru/index/0-187>

http://pidruchniki.ws/12281128/geografiya/metodi_fizichnoyi_geografiyi

2. Освітні портали:

<http://geosite.com.ua>

https://lokschool.io.ua/s14248/osvitni_veb-sayti

<http://osvita.org.ua>

<http://www.edu-ua.net>